

Notáhta / Notat

MIN CUJ / VÅR REF
25/3320-2

BEAIVI / DATO:
23.06.2025

Høringsinnspill til NOU 2025:2 – Samfunnsvern og omsorg

Høringsuttalelse fra Sametinget til NOU 2025:2 – Samfunnsvern og omsorg

Sametinget viser til høringsbrev fra Helse- og omsorgsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet, og takker for muligheten til å gi innspill til NOU 2025:2 – *Samfunnsvern og omsorg*.

Sametinget har et ansvar for å sikre at alle samer, uavhengig av funksjonsevne, får leve et liv i verdighet, trygghet og deltakelse. Dette gjelder også samiske personer med alvorlige psykiske lidelser eller utviklingshemming som er underlagt strafferettslige særreaksjoner. Vi anerkjenner utredningens intensjon om å styrke samfunnsvernet og samtidig ivareta omsorgsbehov, men vi ser med bekymring at samiske perspektiver er fraværende i denne utredningen.

1. Manglende samisk språk- og kulturkompetanse

Utredningen nevner ikke samiske pasienters rett til tilpassede helsetjenester. Dette er alvorlig, da det bryter med både nasjonale lover og internasjonale forpliktelser. Samiske pasienter har rett til tjenester som er språklig og kulturelt tilpasset, jf. blant annet:

- Grunnloven § 108
- ILO-konvensjonen nr. 169
- FNs erklæring om urfolks rettigheter
- Pasient- og brukerrettighetsloven §§ 1-1 og 3-5
- Sameloven §§ 3-1 nr. 4 og 3-5
- Helseforetaksloven § 35

Sametinget ber derfor om at det i det videre arbeidet sees nærmere på mulighetene om å:

- Inkludere krav om samisk språk- og kulturkompetanse i alle relevante tjenester.
- Opprette samiske fagteam innen psykisk helsevern og kriminalomsorg.
- Utvikle opplæringsprogrammer i samisk kulturforståelse for ansatte i relevante sektorer.

2. Tverrfaglig samarbeid og systemsvikt

Utredningen peker på behovet for bedre samarbeid mellom tjenester. Sametinget støtter dette, men understreker at utfordringene er særlig store for samiske pasienter. Vi viser til:

- Manglende felles digitale systemer for journal- og informasjonsflyt.
- Ulike lovverk og taushetsplikt som hindrer effektiv samhandling.

- Uklare ansvarsforhold, særlig i overgangsfaser.
- Ulik fagkultur og språk som skaper misforståelser.
- Manglende tid og ressurser til samarbeid.

Sametinget ber regjeringen se nærmere på muligheten om å :

- Utvikle felles digitale plattformer med støtte for samisk språk.
- Harmonisere regelverk for bedre informasjonsdeling.
- Tydeliggjøre ansvar i overgangsfaser, med særskilt fokus på samiske pasienter.

3. Rekruttering og kompetanse

Sametinget er bekymret for rekrutteringssituasjonen i psykisk helsevern. Arbeid med personer underlagt særreaksjoner krever høy kompetanse, og behovet for samisk språk- og kulturforståelse gjør rekrutteringsgrunnlaget enda smalere.

Vi foreslår at det sees nærmere på mulighetene til:

- Økonomiske incentiver for rekruttering av helsepersonell med samisk kompetanse.
- Styrking av utdanningstilbud med samisk innhold.
- Etter- og videreutdanningstilbud i samisk kulturforståelse.

4. Relevante dokumenter og tidligere utredninger

Sametinget ber om at følgende dokumenter vektlegges i det videre arbeidet:

- **NOU 2023:7 – Trygg barndom, sikker fremtid**, som peker på manglende rettssikkerhet for samer.

Sametingets handlingsplan for realisering av samiske funksjonshindredes rettigheter, som viser mangel på forskningsbasert kunnskap om hvordan forebygge, avdekke og følge opp mobbing, hatytringer, vold, overgrep mot samer med normbrytende funksjonsvariasjoner. Det er også behov for mer forskning på rettsikkerheten til samer med normbrytende funksjonsvariasjoner.

- **Strategi for spesialisthelsetjenester til den samiske befolkningen**, som understreker behovet for kultursensitiv helsehjelp.

5. Oppfølging og evaluering

Sametinget foreslår at det vurderes å etablere:

- En samisk referansegruppe som følger implementeringen av tiltakene.
- Årlig rapportering på hvordan samiske pasienters rettigheter ivaretas.

6. Forankring i Beaiveálgu-erklæringen

Sametingets politiske plattform, **Beaiveálgu-erklæringen** danner et viktig grunnlag for våre innspill til NOU 2025:2. Følgende punkter i erklæringen er særlig relevante:

- **Likeverdige helsetjenester:** Erklæringen slår fast at samiske pasienter skal få likeverdige helsetjenester, noe som forutsetter at helsepersonell har kompetanse i samisk språk og kultur. Dette støtter vårt krav om kultursensitivitet og språklig tilrettelegging i særreaksjonsordninger.
- **Rett til selvbestemmelse og identitet:** Sametinget skal arbeide for at alle samer kan definere og ivareta sin samiske identitet. Dette innebærer at også personer med psykiske lidelser eller utviklingshemming må møtes med respekt for sin kulturelle bakgrunn.
- **Bearbeiding av fornorskningens konsekvenser:** Erklæringen peker på behovet for å adressere historiske traumer og tillitsbrudd. Dette er særlig relevant i møte med rettsapparat og helsetjenester, hvor mange samer har opplevd marginalisering.

- **Kompetanse og utdanning:** Erklæringen understreker behovet for utdanning og rekruttering med samisk innhold. Dette støtter våre forslag om å styrke utdanningstilbud og rekruttering av fagpersoner med samisk kompetanse.

Sametinget mener derfor at tiltakene i NOU 2025:2 må forankres i disse prinsippene for å sikre at samiske pasienters rettigheter og behov blir ivaretatt på en reell og likeverdig måte.

Sametinget understreker avslutningsvis at samiske pasienters rettigheter er lovpålagte og menneskerettslige forpliktelser. Vi forventer at disse integreres i det videre arbeidet med å utvikle et mer rettferdig og omsorgsfullt system for personer underlagt strafferettslige særreaksjoner.